

Orfeus og Evrydike

Tekst/illustrasjoner:

Anne Schjelderup/Chris Ikin

Filosofiske spørsmål:

Anne Schjelderup og Øyvind Olsholt

Sist oppdatert: 15. november 2003

Har du sett stjernehimmelen om natten, der tusen stjerner blinker i mørket? Hvis du ser godt etter kan du se at de former bilder der oppe på himmelhvelvingen. Blant alle disse bildene lyser Orfeus lyre, eller «Lyren» som den kalles. Lurer du på hvem Orfeus var, og hvordan lyren hans kom opp på himmelen? Ja, nå skal du få høre!

For veldig lenge siden, i et land langt borte, bodde det en ung gutt som het Orfeus. Faren hans var selveste guden Apollon, og moren hans var sangens gudinne. Orfeus hadde arvet sangen fra sin mor. Så vakkert sang og spilte Orfeus at Apollon ga ham sin egen lyre å spille på. På den tiden var verden full av magi. I de ville skogene bodde de vakre skognymfene, og hvert tre hadde sin dryade, som kom til skade om du skadet treet hennes. I elvene bodde najadene, vannnymfene, som sørget for å holde vannet rent, og som straffet dem som skitnet det til. Derfor var vannet klart som krystall.

I disse ville skogene vandret den unge Orfeus, mens han spilte på sin harpe. Alt levende ble trollbundet av hans vakre sang. Og slik vant han også den vakre skognymfen Evrydikes hjerte.

Orfeus forelsket seg i Evrydike, som var like god som hun var vakker. Hun gjorde det slutt med sin frier, gjeteren Aristaios, for Orfeus skyld. Evrydike og Orfeus var så inderlig lykkelige, at de ikke så det hat som lyste i den forsmådde Aristaios øyne.

Orfeus' og Evrydikes bryllup

Det ble stelt i stand bryllup for Orfeus og Evrydike, og alle skogens skapninger gledet seg med det lykkelige paret. Evrydikes to søstre var også der, og de gledet seg med sin søster. Men plutselig så den ene av dem gjeteren Aristaios, som gjemte seg bak et tre. Hatet lyste fremdeles i øynene hans.

Evrydike kom glad bort til sine søstre, og ville gå videre bort til treet som Aristajos gjemte seg bak. «Gå ikke dit!» sa hennes søstre. «Vær ikke redde,» svarte Evrydike, «hvem vil vel skade meg på min bryllupsdag?». Søstrene så hvor vakker og lykkelig Evrydike var, og de tenkte at hun nok hadde rett. Ingen kunne vel ønske å skade henne på en dag som denne.

Evrydike var like ved treet nå, Aristaios var ikke å se. Men akk, i gresset gjemte det seg en giftig slange, som ga Evrydike et dødelig bitt. Hun sank ned på bakken, og straks etter kom guden Hermes for å føre henne til dødsriket.

De to søstrene var fra seg av sorg. Da Orfeus kom lykkelig bort til dem og spurte etter sin brud, greide de ikke å svare ham. Tårene randt i strie strømmer nedover kinnene deres, og Orfeus forsto hva som hadde hendt.

Orfeus' ferd til Hades' rike

Så stor var Orfeus sorg, at ingenting kunne slukke den. Hvileløst vandret han om i de store skogene, og til slutt fant han veien som fører til dødens rike. Langt vandret han i underverdenens dystre land, til han kom til den svarte elven Styx. Det er den elven som omgir Hades rike, de dødes land.

Kharon, fergemannen som bringer de døde over elven til Hades rike, ventet tålmodig i sin pram. På den andre siden ventet guden Hermes. Og bak ham reiste det seg et uhyre så skrekkelig at blodet frøs i Orfeus' årer. Det var den kjempestore hunden Kerberos med tre hoder. Fråden sto om munnen på den, og den rullet med øynene mens den bjeffet. Ut av kroppen vokste det slanger, og halen var som en ildsprutende drage.

Men så husket Orfeus sin elskede Evrydikens skjønnhet, og han begynte å spille på sin lyre og synge om sin kjærlighet til henne. Så oppriktig og så ren var hans sang, at selv fergemannen Kharon ble rørt, og førte ham over elven.

Da Orfeus skulle gå i land på den andre siden, måtte han et øyeblikk slutte å spille. Da kastet det forferdelige uhyret seg mot ham. Orfeus ble livredd, men så husket han Evrydikens skjønnhet, og begynte å synge og spille om henne. Hunden stanset midt i spranget, og trakk seg langsomt tilbake. Den sluttet å bjeffe, og la seg stille ned, mens den viftet med den glefsende dragehalen. Orfeus gikk frem mens han spilte, og overalt kom skyggene av de døde frem for å lytte til hans sang. Selv Hermes slapp ham forbi, og fulgte ham.

Orfeus i dødsriket

De som var dømt til evig pine, fikk lindring der Orfeus vandret frem. Sisyfos, en mann som var dømt til evig å rulle en tung sten opp et fjell, fikk et øyeblikks pause da stenen stoppet midt i bakken. Og Tantalos, som stod med vann opp til halsen, og som aldri fikk tak i de deilige fruktene som hang på en gren rett over ham, fikk endelig tak i en frukt og kunne stille sin tørst og sin sult. Alt ble stille der Orfeus vandret, alle lyttet til hans skjønn sang.

Men plutselig skvatt Orfeus til, og sluttet å spille. Et forferdelig hode kom farende mot ham i luften. Det vokste ormer ut av det, tungen hang ut av munnen, og ansiktet var stivnet i et djevlesk grin. «Spill videre,» ropte

---

Hermes. «Det er bare Medusas hode som Hades sender mot inntrengere. Det er bare et speilbilde, det er ikke virkelig. Spill videre!»

Og Orfeus spilte videre og gikk på. Plutselig stod det en enorm og truende kjempe foran ham og sperret veien. «Gå videre!», sa Hermes. «Det er bare jegeren Orion, som om dagen må forlate sin plass blant stjernene på himmehvelvingen. Han må stige ned i Hades rike for å sone sin grusomhet mot de ville dyrene. Spill!»

Og Orfeus spilte. Han gikk til han kom til Hades slott. Der inne satt Hades og hans dronning Persefone på sine troner. «Hva vil du her, fremmede?» spurte Persefone bryskt.

Orfeus spilte på sin harpe og sang om sin kjærlighet. Så inderlig sang han at selveste Hades ble rørt til tårer. Den som er død, er død, og kan aldri mer vekkes til live. Men for Orfeus kjærlighets skyld, ga Hades denne ene gangen etter. Evrydike skulle få bli med ham opp til de levendes verden. Men bare på en betingelse. Orfeus måtte ikke se på henne før hun var helt ute av dødsriket.

Veien tilbake

Orfeus gikk foran, hans elskede Evrydike gikk bak. Hennes trinn kunne knapt høres, hennes stemme var svak og underlig. Orfeus kunne slett ikke kjenne henne igjen, borte var hennes trillende latter, borte var stemmens glød. Hva om det ikke var hans Evrydike som gikk der bak ham? Hva om det var en fremmed ånd! Frykten gjennomboret hjertet hans, og spredde seg som is i årene hans.

Veien tilbake var uendelig tung og mørk. Overalt var han omgitt av mørke skremmende skikkelser som svevde rundt ham. Orfeus kjente det som om han var det eneste levnde igjen i verden. Mørket ville knuge ham til bakken, det var som om det trengte inn i hans sjel. Han trodde aldri mer han skulle komme ut i dagslys, da han endelig kom til grotten som leder fra dagen og ned i underverdenen. Han skimtet dagslyset sive inn. Bare et øyeblikk til, så ville han være fri med sin elskede Evrydike.

Men med ett kunne han ikke lenger kjenne pusten hennes i nakken. «Evrydike!» ropte han desperat. «Jeg er her,» hørte han en hviskende stemme si. En stemme han slett ikke kunne kjenne igjen. «Jeg kan ikke kjenne deg!» sa han fortvilet. «Jeg er så trett!» svarte den fjerne stemmen. «Jeg må se om det virkelig er deg, eller om det er et spøkelse som følger meg!» «Nei, Orfeus,» ba stemmen.

Men akk, Orfeus snudde seg. Han så sin elskede Evrydike stå foran ham et lite øyeblikk, strålende vakker, slik han husket henne. Så svevde hun tilbake til underverdenen. Orfeus ville kaste seg etter, men nå ble hulen stengt for

---

ham. Hades hadde alt gitt ham sin nåde, nå var han ikke lenger villig til å høre Orfeus bønner.

Fortvilet vandret Orfeus om i skogene, og sang om sin kjærlighet. Ingenting kunne lindre hans smerte, og Orfeus så ingen grunn til å leve. Da han til slutt ble overfalt av røvere, gjorde han ingen motstand, og gikk villig i døden. I Hades rike ble han til slutt forenet med sin elskede Evrydike.

Orfeus lyre kastet røverne i elven. Elven førte den til havet, og lyren fylte havet med Orfeus sang. Da ingen var verdig til å få Orfeus lyre, satte guden Zevs den opp på stjernehimmelen. Der skinner lyren (stjernetegn på den nordlige stjernehimmel) den dag i dag.

Fil osofiske spørsmål

1. *Evrydike ble bitt av giftig slange så hun døde. Var det en viss rettferdighet i at hun døde, siden hun hadde sveket sin tidligere kjæreste, Aristaios, for å være med Orfeus i stedet? Er det viktig å være trofast? Eller er det viktigere å følge sitt eget hjerte?*

2. *Tror du det finnes et dødsrike eller er dette bare gamle fantasier? Hvis dødsriket finnes, hvor finnes det, tror du? Og hvordan kunne Orfeus komme inn i dødsriket dersom alle her var døde? Orfeus var jo ikke død. Går det an å være død og levende på en gang?*

3. *Orfeus var så glad i Evrydike at han forsøkte å få henne tilbake fra døden. Har du vært så glad i noen at du blir lei deg når du tenker på at han eller hun skal dø? Kanskje du har et kjæledyr eller har hatt et som har dødd.*

Hva er døden: er det slutten på alt eller er det begynnelsen på noe helt nytt som ingen levende mennesker aner noeenting om? Hvilke tanker gjør du deg om døden?

4. *Var Orfeus dum som snudde seg? Han skulle jo bare sjekke at Evrydike var der... Kjenner du deg igjen?*

Alle har en eller annen gang lekt leken hvor det er om å gjøre ikke å begynne å le, eller hvor det er om å gjøre å stå helt stille. Hva er det som får oss til å begynne å le eller bevege oss likevel? Er det noe inne i oss? Hva da?